

achtergebleven. Tenslotte wens ik u allen een voorspoedige verdere reis en later een gelukkige hereniging met de uwen. Wij weten wat wij aan elkaar hebben in dienst van het vaderland dat wij zullen herstellen, vernieuwen en verjongen'¹ -

dat was op dat moment niet meer dan verre toekomstmuziek.

Eerste wetsbesluiten

In de op 14 mei uitgegeven proclamatie stond te lezen dat besloten was, 'de zetel der regering te verplaatsen naar het buitenland voor zolang als onvermijdelijk . . . De regering bevindt zich thans in Engeland.'

Mocht zij, nadat zij zich daar tijdelijk gevestigd had, nog als de wettige Nederlandse regering beschouwd worden of had zij die status verloren doordat de Grondwet in artikel 21 bepaalde: 'In geen geval kan de zetel der regering buiten het Rijk worden verplaatst'? Van NSB-zijde werd in '40, en ook wel later, herhaaldelijk op dat artikel gewezen, ten onrechte overigens. Bij de grondwetsherziening van '22 was in het overleg tussen de regering en de Eerste Kamer de vraag aan de orde gesteld of men artikel 21 niet behoorde te wijzigen en voor die vraag was toen ook reden omdat zich in de eerste wereldoorlog ('14-'18) een geval voorgedaan had waarbij een regering het nationaal territorium verlaten had en desondanks haar bevoegdheden was blijven uitoefenen: de Belgische die zich in Le Havre gevestigd had, aan de mond van de Seine. In '22 had de Nederlandse regering betoogd dat zij tegenstandster was van wijziging van artikel 21: de Grondwet, aldus haar redenering, gold slechts voor 'normale' omstandigheden en in geval van nood zou men van tal van artikelen, niet slechts van artikel 21, moeten afwijken. Dat was door de Eerste Kamer aanvaard en de Tweede Kamer die van de gehele gedachtenwisseling had kennisgenomen, had terzake geen nadere opmerkingen gemaakt. Er was, anders gezegd, in Londen geen enkele staatsrechtelijke reden voor de voltallig aanwezige regering om zich niet als de wettige Nederlandse regering te beschouwen.

De noodsituatie waarin zij zich bevond, maakte het haar onmogelijk, regelingen ('wetten') af te kondigen met de door de Grondwet voorgescreven medewerking van de Raad van State en de Staten-Generaal; van de Raad van State bevond zich slechts de vice-voorzitter in Engeland,

¹ *Mijn naam is Juliana. Woorden van Hare Majesteit Koningin Juliana* (1949), p. 77-78.